

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ
РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАД

БУЖАНСЬКА ОТГ

2020

Аналіз підготовлений групою науковців під керівництвом проф. Олени Бородіної, завідувача відділу економіки і політики аграрних перетворень ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАНУ» у співпраці з Громадською спілкою «Українська мережа сільського розвитку».

Редактор — Ганна Заворотна

Дизайн і макетування — Олена Марчишина

Соціально-економічний аналіз ОТГ здійснювався у період серпень-вересень 2020 року та може не містити інформацію про зміни в складі об'єднаної територіальної громади, що виникли після місцевих виборів 2020 року.

Центр екологічних ініціатив «Екодія» висловлює щирі подяку

експертам Громадської спілки «Українська мережа сільського розвитку» та представникам Бужанської, Витвицької, Вовковинецької, Лосинівської, Новослобідської та Шумської об'єднаних територіальних громад, які долучилися до розробки соціально-економічних аналізів та брали участь в їх обговоренні.

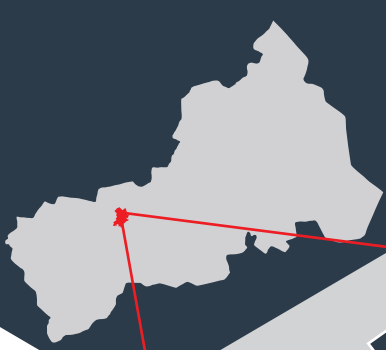
This document has been produced in the framework of project Sustainable Perspectives for Rural Areas in RU and UA in cooperation with DRA, with the finance contribution by the German Federal Foreign Office and the Protestant Agency for Diakonia and Development 'Bread for the World'. The views expressed in this document are those of the authors and do not necessarily reflect the official policy or position of the donors of the project.

Документ підготовано в рамках проєкту «Перспективи сталого розвитку для сільських територій» у співпраці з ДРА та за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Федеративної Республіки Німеччини та Міжнародної протестантської агенції служби розвитку протестантської Діаконії «Хліб для Світу». Погляди, наведені в цьому документі, є позицією авторів і не обов'язково мають трактуватися як офіційна думка донорів.

ЗМІСТ

04	Соціально-економічний аналіз
04	Розташування
06	Природні ресурси
09	Клімат
11	Демографія
14	Місцева економіка
19	Сільське господарство і сільські території
19	Структура та доходи бюджету
22	Рекомендації

РОЗТАШУВАННЯ

Бужанська сільська ОТГ утворена 23 грудня 2018 р. шляхом об'єднання 5 сільських рад.

Склад ОТГ:

с. Бужанка,
с. Жаб'янка,
с. Кам'яний Брід,
с. Тихонівка,
с. Яблунівка,
с. Кучківка.

Площа ОТГ:

136,2 км²

Адреса:

19333,
Черкаська обл.,
Лисянський р-н,
с. Бужанка

Сайт:

buzhanka.rada.org.ua

Київ
170 км

ТРАСА М-05
Київ – Одеса
55 км

Черкаси
120 км

Територія ОТГ становить нерозривний масив, межі якого визначаються за зовнішніми межами юрисдикції сільрад громад, що об'єдналися. Бужанська ОТГ розташована в північно-західній частині Черкаської області. Вигідне розташування обумовлене достатньою близькістю до важливої транспортної артерії М-05 Київ – Одеса (55 км), хоча й дещо ускладнене значною відстанню до обласного центру (120 км) й до столиці країни (170 км).

Транспортна інфраструктура на території Бужанської ОТГ в цілому має добрий стан. Основні дороги мають тверде покриття, але значна їх частина вимагає поточного ремонту. Незважаючи на це, транспортна доступність для мешканців усіх населених пунктів до центру ОТГ прийнятна — менше 20 хв. з найбільш віддаленого населеного пункту ОТГ (рис. 1). Сполучення з обласним центром забезпечується завдяки транзитним автобусним перевезенням через центр ОТГ (с. Бужанка). Також завдяки чотирьом автобусним маршрутам з районного центру (смт Лисянка) інші населені пункти ОТГ мають прийнятне транспортне сполучення.

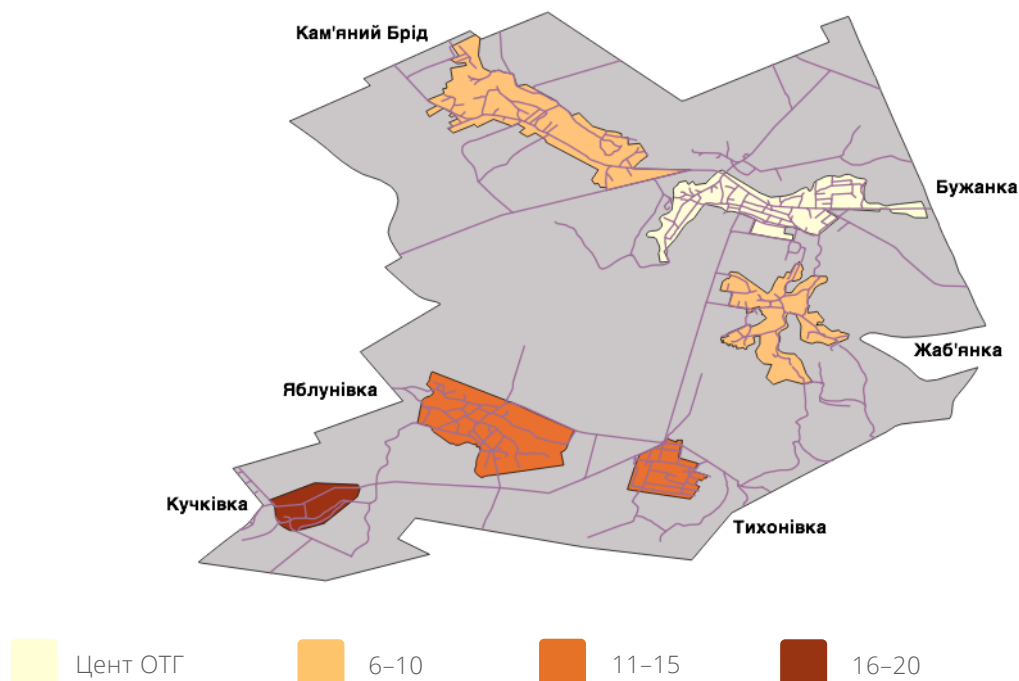

Рис. 1. Транспортна доступність населених пунктів до центру ОТГ

ПРИРОДНІ РЕСУРСИ

Бужанська ОТГ володіє достатніми природними ресурсами для забезпечення якісного соціо-економічного розвитку громади. Площа господарської території ОТГ складає 13620,3 га, в тому числі 11841 га за межами населених пунктів. Землі сільськогосподарського призначення становлять 8411,1 га (61,8% господарської території). В процесі реалізації реформи децентралізації у комунальну власність було передано 1161,5 га земель сільськогосподарського призначення. Середній розмір паю на території ОТГ становить 2 га. Якісний склад ґрунтів на території ОТГ представлений в основному чорноземами реградованими, темно-сірими опідзоленими й реградованими ґрунтами (рис. 2).

Лісистість території Бужанської ОТГ становить майже 22%, що перевищує національний показник на 6 в.п. (16%). Площа лісового фонду складає 2970,6 га мішаних лісів (переважають дубово-ясеневі та грабові ліси), основна частина яких сконцентрована двома масивами у центральній-південній та східній частині ОТГ.

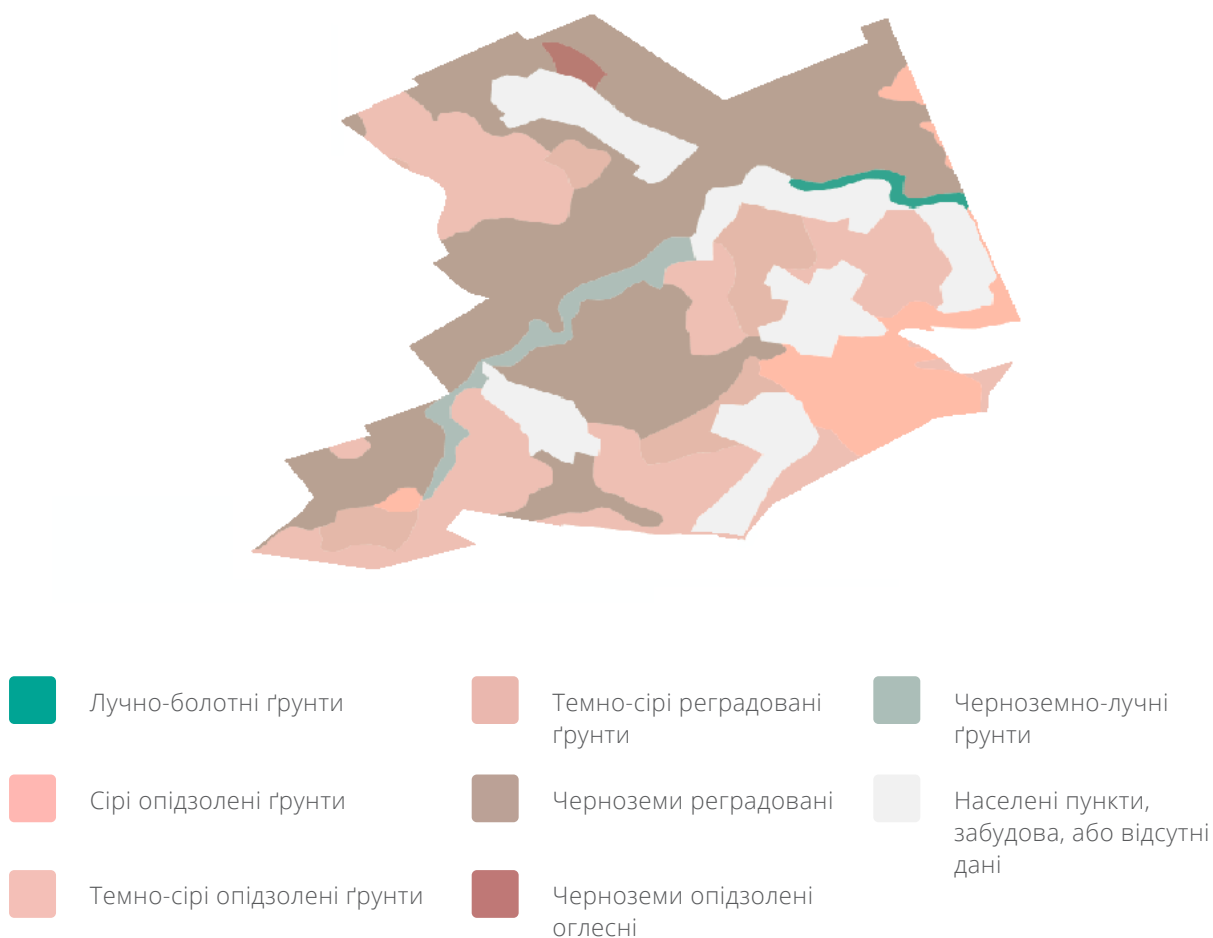
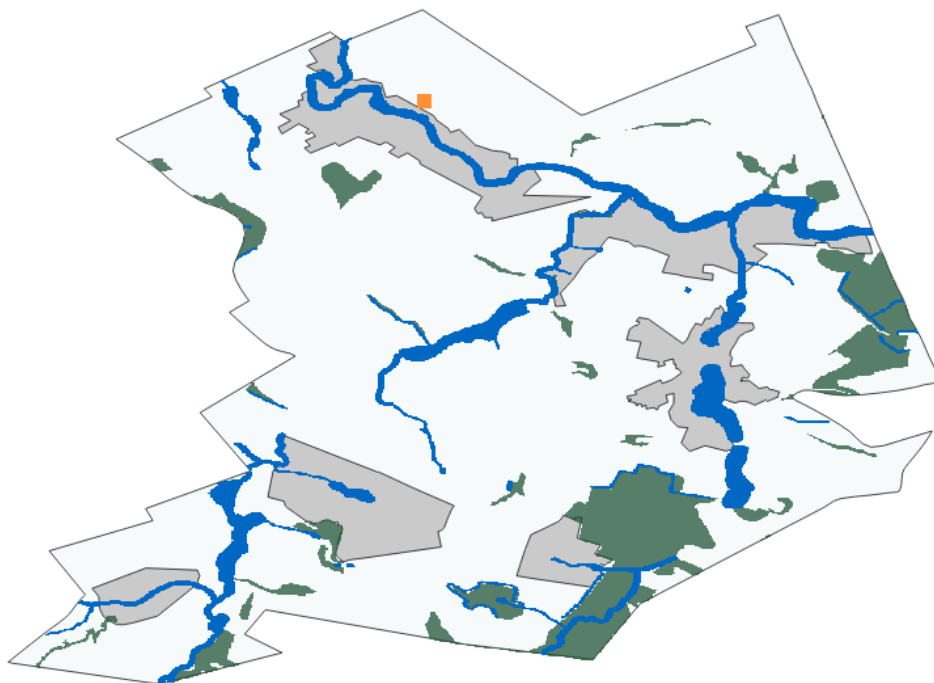

Рис. 2. Карта ґрунтів Бужанської ОТГ

Черкаська область, де розташовано ОТГ, належить до регіонів з низьким рівнем водозабезпечення. Поверхневі водні ресурси ОТГ представлені річкою Гнилий Тікич, що перетинає територію ОТГ з заходу на схід, каскадом внутрішніх водойм (ставків, озер, карерів), окремі з яких представляють важливе значення для господарського та туристичного використання. В останні декілька років у зв'язку з глобальним потеплінням рівень стоку поверхневих вод суттєво знизився, що позначається на запасах водних ресурсів на території громади, що може обмежувати можливості використання поверхневих для іригації в сільському господарстві. У зв'язку з цим також знизився рівень води в колодязях, які місцеве населення використовує у якості основного джерела питної води. В умовах посилення короткострокових й довгострокових посух це загрожує виникненням гострої проблеми з водозабезпеченням, що має бути враховано при розробці стратегій розвитку громади. Корисних копалин промислового значення на території ОТГ не розвідано, окрім Лисянського родовища граніту (рис. 3).

Ліси

Водойми

Лисянське родовище граніту

Рис. 3. Основні природні ресурси Бужанської ОТГ

Стан навколишнього середовища Бужанської ОТГ достатньо безпечний. Основна загроза може надходити лише від сільськогосподарських підприємств, що здійснюють діяльність на території ОТГ, зокрема, внаслідок недотримання технології внесення добрив та хімікатів, що може спричинити потрапляння шкідливих речовин у поверхневі та підземні води. Разом з тим, на території ОТГ до числа екологічно небезпечних підприємств віднесено Кам'янобрідську ГЕС ТОВ „Подільська енергетична компанія”, що розташована в с. Кам'яний Брід. Також в с. Бужанка здійснюється моніторинг небезпечних зсувів ґрунту на березі річки Гнилий Тікич. В цілому ж, Лисянський район, на території якого розташована Бужанська ОТГ, належить до числа районів, повністю очищених від небезпечних речовин I-III класу небезпеки¹.

Висока якість та еколого безпечність навколишнього середовища може стати важливим активом Бужанської ОТГ, капіталізація якого може сприяти економічному розвитку громади.

¹ Екологічний паспорт Черкаської області. 2019, 243 с.

КЛІМАТ

Бужанська ОТГ розміщена в лісостеповій природно-кліматичній зоні, але у зв'язку із впливом глобального потепління в останнє десятиріччя клімат набуває ознак степової зони. У найближчій перспективі (до 2030 року) для регіону Бужанської ОТГ очікується подальше підвищення середньорічної температури повітря: на 0,45°C порівняно з 1991-2010 рр. При цьому кількість опадів в середньорічному вимірі може трохи підвищитися (+5%), але враховуючи вищий рівень випаровування й зменшення частоти опадів, це призводитиме до зниження вологозабезпечення й доступності водних ресурсів. Найбільший приріст опадів припадатиме на березень та квітень (+20...+25%), а також січень і грудень (+12...+17%). Натомість в літні місяці кількість доступної вологи скорочуватиметься (-15...-3%), а також у жовтні (-11%), що створюватиме певні труднощі для проведення посівних кампаній озимих культур. Варто враховувати, що усереднені за різними кліматичними моделями прогнози можуть мати як більш аридні/сухі (зокрема, як сезон 2019-2020 рр.), так і більш гумідні/вологі (2018-2019 рр.) сценарії проявів глобальної зміни клімату.

Зміна клімату вже проявляється в Центральному регіоні України, зокрема, на території Бужанської ОТГ. Особливо чутливою соціо-економічна система ОТГ є до зміни кількості опадів й характеру їх випадання (зменшення частоти й збільшення інтенсивності – у вигляді шквалів, гроз, злив з градом). Низькі адаптаційні здібності громади через обмеженість застосування вологозберігаючих заходів разом з високою чутливістю до зміни опадів сформували високу вразливість ОТГ до зміни клімату: інтегральний індекс вразливості оцінюється на рівні 0,48 (рис. 4), що в цілому свідчить про середній рівень вразливості².

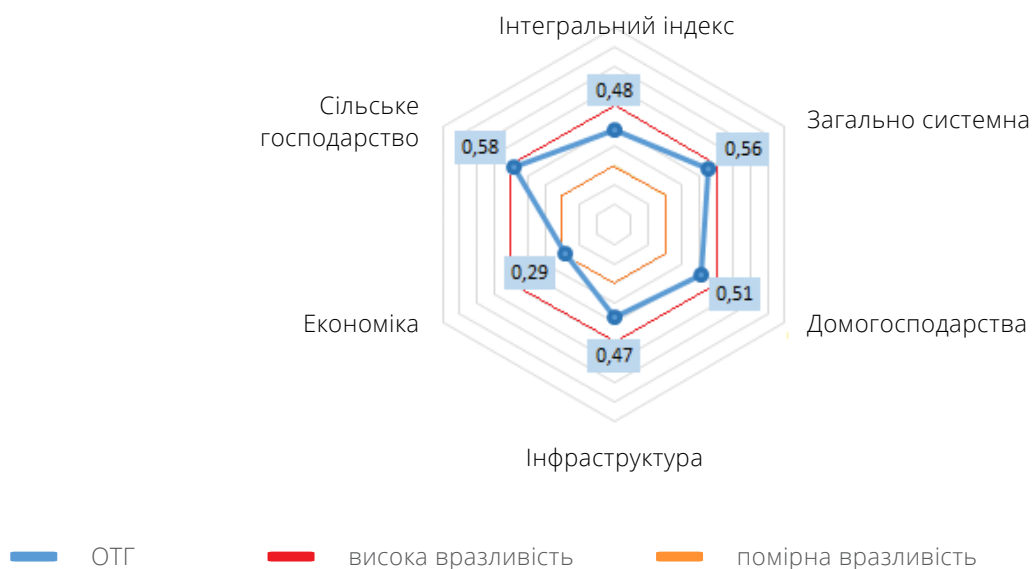

Рис. 4. Оцінка вразливості Бужанської ОТГ до зміни клімату

² Відповідно до розробленого методичного підходу виділено три рівні вразливості соціо-економічних систем до зміни клімату: менше 0,3 — низька вразливість; 0,3-0,6 — середня вразливість; понад 0,6 — висока вразливість.

З позицій економіки найбільші загрози від зміни клімату відчуються у сільському господарстві (вразливість – 0,58). Для зменшення вразливості сільського господарства ефективними заходами є впровадження страхування виробничих ризиків, впровадження вологозберігаючих технологій обробітку ґрунту, використання у сівознах посухостійких культур, а також розширення багаторічних насаджень та пасовищ, що знижує розораність території. Домогосподарства й інфраструктура Бужанської ОТГ також вразливі до зміни клімату (0,51 та 0,47 відповідно). Ключовими заходами для подолання цього для домогосподарств є підвищення доступності й надійності постачання водних ресурсів, а для інфраструктури дієвими заходами будуть, в першу чергу, підвищення готовності до ліквідації наслідків несприятливих гідрометеорологічних явищ (формування мобільних бригад з числа добровольців мешканців сіл ОТГ, розширення парку техніки та спеціального інструменту КП «Добробут» Бужанської ОТГ).

Порівняно низький рівень вразливості економіки (сфер діяльності за виключенням сільського господарства) Бужанської ОТГ (0,29) обумовлено не стільки її низькою чутливістю й високими адаптаційними здібностями, скільки її нерозвиненістю. Цей факт може стати як перевагою ОТГ (наприклад, через мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище) так і недоліком (зокрема, через обмеженість надходження фінансових ресурсів для впровадження адаптаційних заходів на рівні ОТГ).

ДЕМОГРАФІЯ

У XXI столітті люди є основним ресурсом соціо-економічного розвитку, завдяки креативності й соціальній мобілізації яких може бути компенсовано недостатність природних чи інших ресурсів.

Загальна кількість населення Бужанської ОТГ станом на 2020 рік складає 3409 осіб, майже половина з якого проживає у центральній садибі (рис. 5). За гендерним складом в ОТГ незначно переважають жінки, як і в цілому по сільській місцевості в Україні.

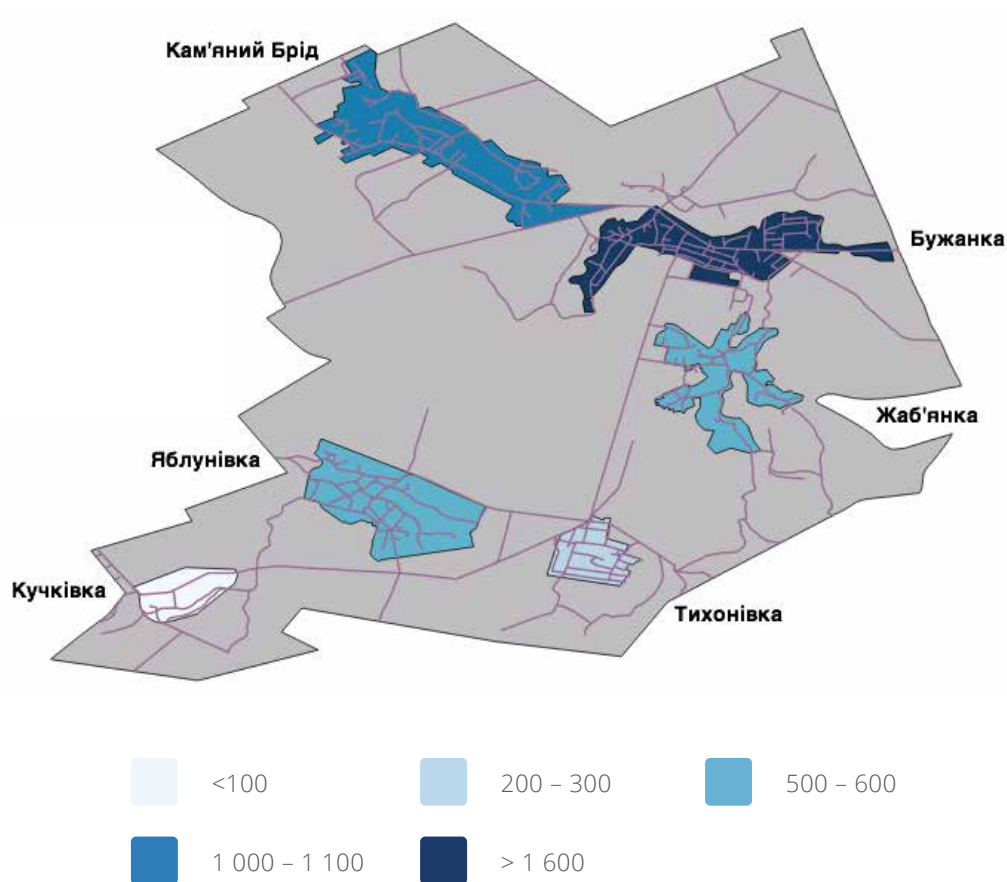

Рис. 5. Карта розселення Бужанської ОТГ

Територія громади порівняно менш щільно заселена: щільність населення ОТГ становить 25 осіб на км², що на 17% нижче, ніж в Лисянському районі (Лисянський район – 30 осіб на км², Черкаська область – 57 осіб на км²). Рівень смертності й народжуваності у громаді перевищує середні показники по сільській місцевості в Україні, що загрожує депопуляційними процесами й може обмежувати можливості соціо-економічного розвитку громади. Крім того, в Бужанській ОТГ сформувалась несприятлива вікова структура населення, що обумовлено високою часткою населення старшого віку (понад 60 років) й

низькою часткою дітей (0-15 років), проте така ситуація характерна для України в цілому: 24% проти 23% - частка старшого населення й 15% проти 16% молодого населення в ОТГ проти відповідного показника в Україні в цілому. Така вікова структура визначає специфіку демографічного навантаження населенням непродуктивного віку в ОТГ: хоча в загальному цей показник трохи нижче, ніж в сільській місцевості по Україні (641 проти 698), що позитивно характеризує використання людських ресурсів, проте велика різниця між старшим населенням й молодим свідчить про загрози щодо підвищення демографічного навантаження у майбутньому: 250 молодих осіб на 1000 жителів працездатного віку проти 391 осіб старшого віку відповідно. З-поміж населених пунктів Бужанської ОТГ найкраща ситуація з точки зору збалансованості навантаження молодого й старшого населення має місце в селі Жаб'янка (таблиця 1).

Таблиця 1. Демографічне навантаження в Бужанській ОТГ

Населений пункт	Загальне демографічне навантаження	Навантаження населенням у віці 0-15 років	Навантаження населенням у віці старше 60 років
Бужанська ОТГ	641	250	391
Бужанка	653	243	410
Кам'яний Брід	599	237	361
Жаб'янка	691	335	357
Тихонівка	564	228	336
Яблунівка	636	198	437
Кучківка	1071	571	500

Соціальна інфраструктура Бужанської ОТГ достатньо розвинена й представлена: 3 школами (КОЗ «Бужанський НВК ЗОШ I-III ступенів ДНЗ» (1-11 класів), Яблунівська школа (1-9 класів), Кам'янобрідська школа (1-9 класів); 2 дошкільними закладами (с. Бужанка та с. Жаб'янка); 4 клубами (в селах Жаб'янка, Тихонівка, Бужанці, Кам'яному Броді); 3 будинками культури (в селах Бужанка, Яблунівка, Кам'яний Брід); 5 бібліотеками; 1 сільською лікарською амбулаторією; 4 ФАПами; 1 інфекційним відділенням Лисянської ЦРЛ. Також в с. Бужанка функціонує дитячий оздоровчий центр «Пролісок», що надає послуги проживання та відпочинку, проте у зв'язку з COVID 19 заклад у 2020 р. не працює.

В освітніх й медичних закладах проведено ремонти й модернізацію технічного оснащення. Проте в школі в с. Кам'яний Брід відсутнє приміщення для проведення уроків фізичного виховання, а сільські ФАПи потребують оновлення матеріально-технічної бази.

Усі учні, що потребують підвезення до навчальних закладів, мають змогу користуватися шкільним автобусом. У 2018 р. запрацювала програма «Нової української школи». За рахунок відповідної

Соціальна інфраструктура Бужанської ОТГ

3 ШКОЛИ

- КОЗ «Бужанський НВК ЗОШ І-ІІІ ступенів ДНЗ» (1-11 класів)
- Яблунівська школа (1-9 класів)
- Кам'янобрідська школа (1-9 класів);

3 БУДИНКИ КУЛЬТУРИ

в селах Бужанка, Яблунівка, Кам'яний Брід

4 ФАП

2 ДОШКІЛЬНІ ЗАКЛАДИ

с. Бужанка та с. Жабянка

5 БІБЛІОТЕК

в селах Бужанка, Яблунівка, Кам'яний Брід

ІНФЕКЦІЙНЕ ВІДДІЛЕННЯ ЛИСЯНСЬКОЇ ЦРЛ

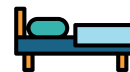

4 КЛУБИ

в селах Жаб'янка, Тихонівка,
Бужанці, Кам'яному Броді

1 СІЛЬСЬКА ЛІКАРСЬКА АМБУЛАТОРІЯ

ДИТЯЧИЙ ОЗДОРОВЧИЙ ЦЕНТР «ПРОЛІСОК»

с. Бужанка
Надає послуги проживання та відпочинку,
проте у зв'язку з COVID 19 заклад
не працює у 2020 р.

субвенції з держбюджету та коштів благодійників один перший клас укомплектований основними необхідними засобами навчання. Серед дітей у віці 3-6 років 80% охоплені дошкільним вихованням.

Населені пункти Бужанської ОТГ на 100% газифіковані. Водопостачання об'єктів соціальної сфери та приватних садиб забезпечується з свердловин та колодязів. Всі населені пункти ОТГ мають доступ до фіксованого телефонного зв'язку (ПАТ «Укртелеком») й мобільного зв'язку (всі мобільні оператори, представлені на ринку України). Провідний інтернет-зв'язок доступний лише в центральній садибі ОТГ (с. Бужанці). Лише 15% домогосподарств ОТГ мають доступ до широкодіалогової мережі Інтернет.

Опалення в школах на території ОТГ дров'яне, в дошкільних закладах – електричне та дров'яне, в КОЗ «Бужанський НВК ЗОШ І-ІІІ ступенів ДНЗ» встановлено і газовий, і твердопаливний котел. Клуби та бібліотеки мають дров'яне опалення.

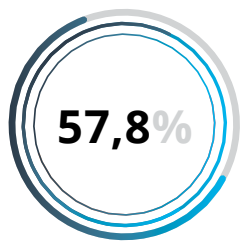
В цілому об'єкти соціальної інфраструктури Бужанської ОТГ мають досить низький рівень **енергоефективності**: лише в навчальних закладах проведено часткову технічну модернізацію будівель (енергоощадні вікна й двері), проте основні тепловтрати пов'язані з відсутністю утеплення фасадів будівель.

МІСЦЕВА ЕКОНОМІКА

Економіка Бужанської ОТГ має монофункціональний аграрний тип. Промислових підприємств на території ОТГ не залишилось після того як у 2007 році припинив свою діяльність цукровий завод, розташований в с. Бужанка (в 2000 р. завод був законсервований, а у вересні 2005 р. була спроба відновити виробництво й забезпечити 400 робочих місць місцевим жителям, але вона не мала успіху й завод остаточно закрили у 2007 р.).

Рівень зайнятості населення працездатного віку становить 57,8%, що трохи нижче національного показника для сільської місцевості (58,9% у 2018 р.). Разом з тим, рівень безробіття населення Бужанської ОТГ втричі нижчий, ніж в сільській місцевості в цілому по Україні: 3,4% проти 9,3%.

Основною сферою зайнятості є сільське господарство. Загалом в сільськогосподарських підприємствах та фермерських господарствах зайнято понад 350 осіб (29,4% від усього зайнятого населення). Крім цього в особистих селянських господарствах (ОСГ) зайнято ще понад 50 осіб працездатного віку. Проте кількість неформально зайнятих в ОСГ значно більше (таких за даними 2014 року налічувалось понад 700 осіб).

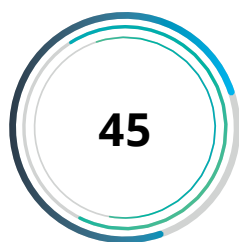

РІВЕНЬ ЗАЙНЯТОСТІ

населення працездатного віку становить 57,8%, що трохи нижче національного показника для сільської місцевості (58,9% у 2018 р.).

Суб'єкти соціальної сфери забезпечують зайнятість близько 100 особам. У сфері державного управління (органи самоврядування) зайнято 53 особи. Ще понад 50 осіб зайнято у сфері торгівлі та громадського харчування, що представлена 16 магазинами та 2 кафе: в с. Бужанка- 9, в с. Жаб'янка -2, в с. Кам'яний Брід – 3, в с.Яблунівка -1, в с.Тихонівка-1.

На обліку в податковій інспекції стоять 45 підприємців-фізичних осіб, які сплачують податки до бюджету об'єднаної територіальної громади (понад 500 тис грн у 2019 р.).

ФОП

На обліку в податковій інспекції стоять 45 підприємців-фізичних осіб, які сплачують податки до бюджету об'єднаної територіальної громади (понад 500 тис грн у 2019 р.).

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО І СІЛЬСЬКІ ТЕРИТОРІЇ

На території ОТГ здійснюють діяльність 4 великих та середніх агровиробників (ТОВ «Інтерагроінвест», ТОВ «Агронива-Черкаси», СПП «Біле озеро», ТОВ «Світанок») й декілька інших сільськогосподарських підприємств й фермерських господарств (табл. 2).

Таблиця 2. Основні суб'єкти підприємницької діяльності у сфері сільського господарства

Назва підприємства	Напрями діяльності	Бенефіціари / засновники	Земельний банк, га
ТОВ «Інтерагроінвест»	Вирощування зернових та технічних культур (олійних); вирощування ВРХ, свиней.	51 % - компанія в офшорах; решта - юрособи (Україна)	н.д.
ТОВ «Агронива-Черкаси»	Вирощування зернових та технічних культур (олійних).	95% - компанія в офшорах; 5% - фізособа (Черкаська область)	н.д.
СПП «Біле Озеро»	Вирощування зернових та технічних культур (олійних).	100 % - компанія в офшорах	4867
ТОВ «Світанок»	Вирощування зернових та технічних культур (олійних); вирощування ВРХ, свиней.	декілька фізосіб (Бужанська ОТГ)	1512
ФГ «Джугліне»	Вирощування зернових та технічних культур (олійних); вирощування свиней.	Фізособа (с. Бужанка)	619
ПП «Агрофірма «Яблунівська»	Вирощування зернових та технічних культур (олійних).	100 % - 2 фізособи (Черкаська область)	330

Примітка. н.д. – немає даних

Переважає більшість з них займаються інтенсивним аграрним виробництвом, оснований на вирощуванні високо рентабельних сільськогосподарських культур, що не потребує залучення великої кількості працівників. Проте окремі з них також розвивають тваринництво, що дозволяє забезпечити більшу кількість робочих місць.

Як видно, основні підприємства-землекористувачі, що здійснюють діяльність на території Бужанської ОТГ, виводять прибутки за межі країни через офшорні компанії, тим самим обмежуючи надходження до місцевого бюджету (див. далі). При цьому продовжується боротьба за контроль над локальними земельними ресурсами. Так, зокрема, засноване декількома фізичними особами у 2000 році СТОВ «Бужанське» з 2009 року зазнало кардинальних змін у списку власників й через різні схеми (в тому числі через офшорні компанії) контроль над підприємством перейшов до групи компаній Епіцентр через діюче на території Бужанської ОТГ інше підприємство – ТОВ «Інтерагроінвест». Такі процеси свідчать про тиск з боку великого капіталу на місцевих підприємців та власників сільськогосподарських підприємств, що загрожує посиленням концентрації землі й обмеженням конкуренції та прав місцевих жителів щодо використання локальних ресурсів.

Підвищення температури повітря як прояв глобальної зміни клімату вплинуло на зміну профілю вирощуваних сільськогосподарських культур на території Бужанської ОТГ. Упродовж останніх років у структурі посівних площ переважає кукурудза, пшениця та соя. При цьому на окремих полях агровиробники нехтують правилами сівозміни, розміщуючи одну й ту ж культуру по три і більше років (рис. 6).

Такий тип господарювання виснажує родючі ґрунти ОТГ, тим самим ставлячи під загрозу сталість сільськогосподарського виробництва у найближчому майбутньому, що може бути посилено в умовах негативного впливу зміни клімату. Зниження продуктивності основного природного ресурсу може у підсумку негативно позначитися на господарській діяльності агропідприємств, що забезпечують основне джерело доходів як для місцевого бюджету так і для місцевих жителів (у формі заробітної плати для зайнятих мешканців й у формі орендної плати – для власників паїв).

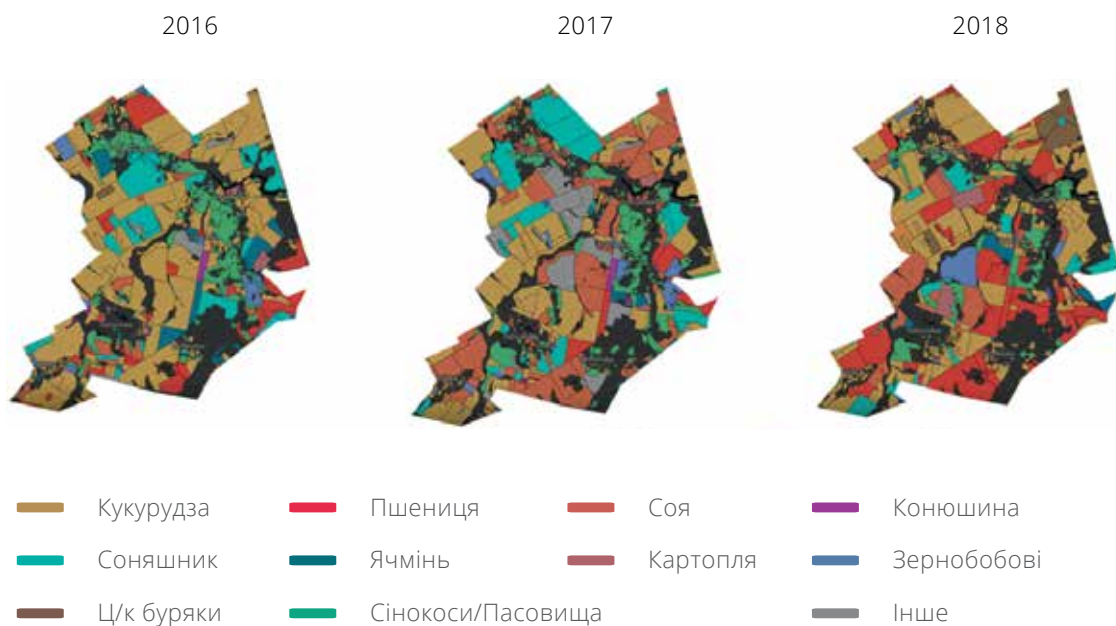

Рис. 6. Посівні площі основних сільськогосподарських культур

НА ТЕРИТОРІЇ БУЖАНСЬКОЇ ОТГ РОЗВИВАЮТЬ ВИРОЩУВАННЯ ЯГІД ТА ОВОЧІВ

У 2018 р. ТОВ «Олександрівський агро холод», зареєстроване в м. Сміла, на околиці с. Кам'яний Брід на колишньому громадському пасовищі на березі річки Гнилий Тікич висадили 70 тис кущів порічки. Природно-кліматичні умови на території ОТГ ідеально підходять для її вирощування, а розташування на березі водойми дозволило забезпечити водою системи крапельного поливу. Були спеціально відібрані найновіші високопродуктивні сорти, зокрема, Троїцька, а також сорти, виведені відомим селекціонером й уродженцем с. Бужанка, кандидатом біологічних наук Петром Шеренговим.

У 2020 р. було зібрано перший урожай. До сотні місцевим мешканців отримали можливість додаткового сезонного заробітку, а до місцевого бюджету надійшло близько 100 тис грн. Крім того, підприємство розширює виробництво й інших трудомістких культур – полуниці на 10 га, обліпихи та городніх культур.

Джерело: узагальнено на основі*

ВИСАДИЛИ

На березі річки Гнилий Тікич висадили 70 тис кущів порічки.

БЮДЖЕТ

До сотні місцевим мешканців отримали можливість додаткового сезонного заробітку, а до місцевого бюджету надійшло близько 100 тис грн.

* <http://agro-business.com.ua/agrobusiness/item/18258-fermery-na-cherkashchyni-posadyly-70-tysiach-kushchiv-porichky.html>; <https://ukurier.gov.ua/uk/news/na-teritoriyi-buzhanskoyi-otg-lisyanskogo-rajonu-n/>

Всього по ОТГ згідно договорів оренди землі нараховано орендної плати за земельні частки (паї) — 3 652,1 тис. грн, при цьому плата за оренду землі становить в середньому 10,4% від нормативної грошової вартості землі. Розрахунок проводиться в грошовій та натуральній формах.

Разом з тим, в останні два роки на території ОТГ почали свою діяльність підприємства (ТОВ «Статус фактор гарант»; ТОВ «Олександрівський агро холод»), що займаються вирощуванням трудомістких культур, що дозволяє залучати більшу кількість місцевих мешканців на сезонні роботи.

Особисті селянські господарства (ОСГ). Крім сільськогосподарських та фермерських господарств діяльність у сфері сільського господарства здійснюють майже 1,5 тис домогосподарств (ОСГ), у розпорядженні яких знаходиться близько 1,3 тис га землі, в тому числі 50 % — для ведення особистого селянського господарства, ще близько третини — для товарного сільськогосподарського виробництва.

В цілому особливості сільськогосподарської діяльності в домогосподарствах громади відповідають загально національним тенденціям: скорочення поголів'я тварин (лише кожна третя сім'я тримає корову); зменшення площ оброблюваних земель при збільшенні числа товарних господарств, орієнтованих на виробництво продукції для продажу на локальних ринках.

БЮДЖЕТ

Фінансування соціо-економічного розвитку громади залежить переважно від фінансових можливостей місцевих бюджетів та трансфертів з Державного бюджету. У 2019 р. дохідна частина бюджету Бужанської ОТГ становила 28,7 млн грн, що у розрахунку на одного жителя громади становить понад 8600 грн. 54% загальних доходів бюджету було забезпечено за рахунок власних та закріплених доходів громади, решту – шляхом отримання офіційних трансфертів (рис. 7).

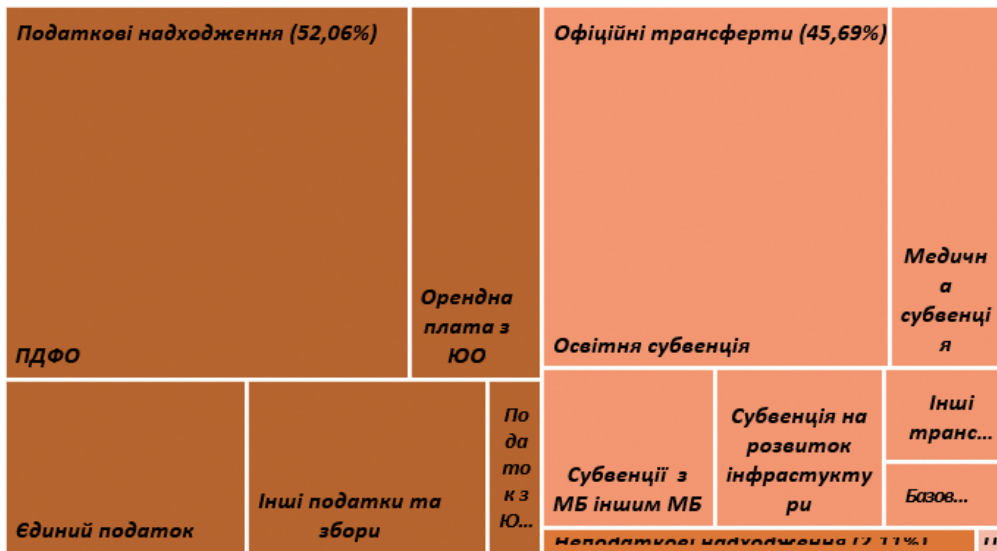

Рис. 7. Структура дохідної частини бюджету Бужанської ОТГ (2019 р.)

Джерело: побудовано на основі <https://openbudget.gov.ua/local-budget/23531000000/local-expenses?class=program>

Основними джерелами власних та закріплених доходів громади є ПДФО (8,2 млн грн), єдиний податок (2,3 млн грн), орендна плата (2,7 млн грн), що разом складають 85% власних доходів громади. Проте через те, що найбільші працедавці та землекористувачі (ТОВ «Інтерагроінвест» та ТОВ «Агронива-Черкаси») зареєстровані за межами ОТГ, бюджет громади недоотримує значні суми податкових надходжень.

Бюджет Бужанської громади збалансований й бездефіцитний. Загальні видатки у 2019 р. становили 26,3 млн грн. Як і в більшості ОТГ, основна частина видатків спрямовується за захищеними статтями видатків, перш за все, на освіту (34%). Частка видатків на утримання апарату та здійснення діяльності місцевої влади

становить майже 17%, що навіть дещо нижче аналогічного показника інших подібних сільських ОТГ. Обсяг видатків, спрямованих на забезпечення економічної діяльності, в Бужанській ОТГ становить лише 6,5%, що свідчить про соціальну орієнтацію бюджету й обмеження економічного розвитку громади (рис. 8).

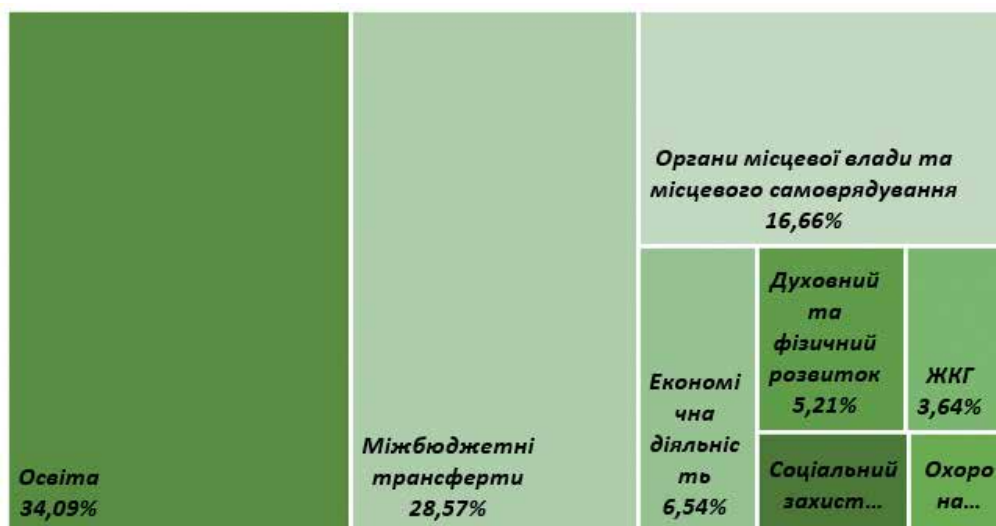

Рис. 8. Структура видатків бюджету за функціональною класифікацією (2019 р.)

Джерело: побудовано на основі <https://openbudget.gov.ua/local-budget/23531000000/local-expenses?class=program>

Примітка. У видатковій частині виокремлено коди з питомою вагою більше 1% від загальної суми

У 2019 р. серед інших субвенцій Бужанська ОТГ отримала з Державного бюджету майже 1,5 млн грн інфраструктурної субвенції. За рахунок цих коштів був проведений капітальний ремонт частини приміщень бувшого МНВК в с. Бужанка (витрачено 907 тис грн) та замінено вікна та двері у Кам'янобрідській філії КОЗ «Бужанський НВК» ЗОШ I-III ступенів в с. Кам'яний Брід (545 тис грн).

Вплив COVID 19. У першому кварталі 2020 р. виконання бюджету ОТГ перевищувало відповідні показники попереднього року. Проте вже у квітні темпи зростання надходжень до місцевого бюджету знизились, наблизившись до показника 2019 р., а в травні – опустились суттєво нижче показника травня 2019 р., проте у червні – позитивна динаміка відновилась (рис. 9).

Зниження виконання бюджету обумовлено негативним впливом COVID 19 й запровадженими українським урядом заходів щодо зменшення податкового навантаження на підприємців та виробників у відповідності до Закону України № 540-IX від 30.03.2020р.

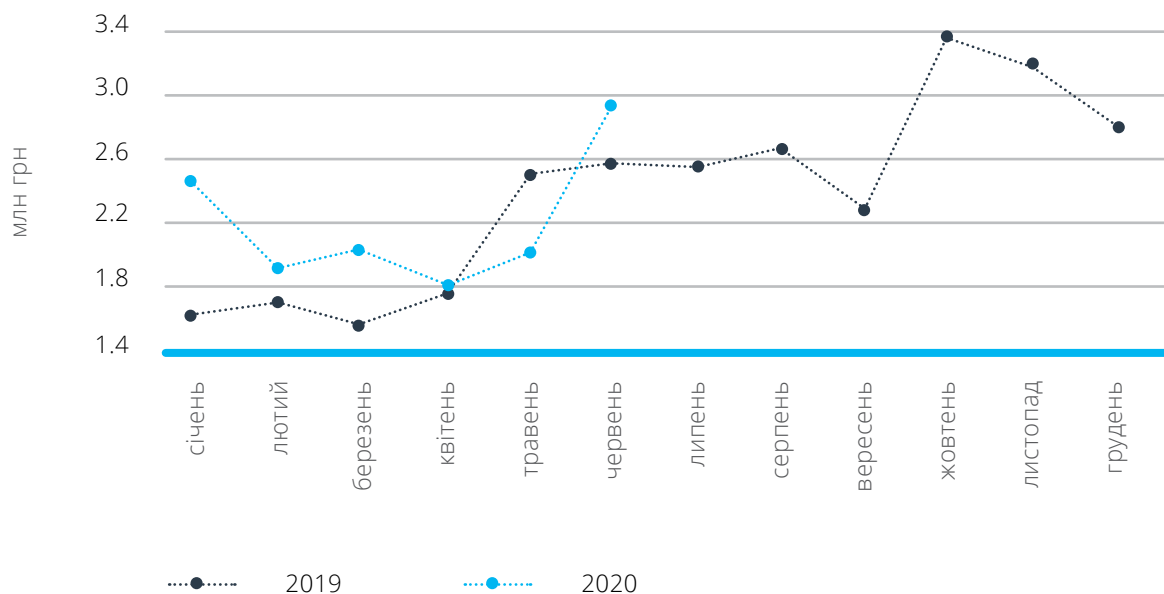

Рис. 9. Динаміка виконання бюджету ОТГ

Ефективність використання коштів місцевого бюджету Бужанської ОТГ порівняно низька: хоча за рівнем здійснення операційних видатків громада має високий рейтинг (з-поміж 10 подібних за кількістю населення та площею ОТГ), зокрема за рівнем видатків на управління (на одного мешканця й у загальних доходах) та здійснення регулювання; проте за рівнем бюджетної спроможності та відповідністю цілям довгострокового розвитку Бужанська ОТГ знаходиться у другій половині рейтингу подібних сільських громад (рис. 10).

Це свідчить про обмеженість фінансових можливостей громади у стимулюванні її економічного розвитку й пошуку додаткових джерел фінансування (як внутрішніх та к зовнішніх) перспективних проєктів.

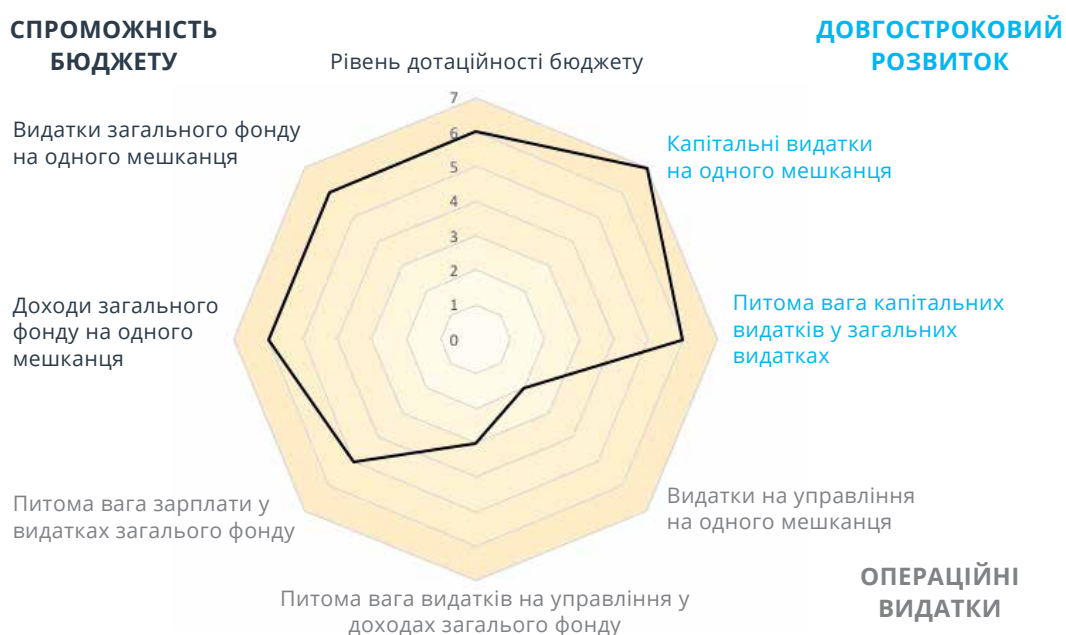

Рис. 10. Оцінка ефективності використання бюджетних коштів

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Соціо-економічний розвиток
Бужанської ОТГ має ґрунтуватися на
активізації наявного потенціалу:

людського;

виробничо-
господарського

природно-
кліматичного

При виборі напрямів економічного розвитку ОТГ варто орієнтуватися на переваги (сильні сторони), якими володіє громада, та можливості, що можуть бути реалізовані. При цьому, варто намагатися посилити виявлені слабкі сторони наявного потенціалу, що обмежують можливості економічного розвитку, й мінімізувати можливий негативний вплив потенційних загроз.

Таблиця 3. Результати оцінки виявленого потенціалу та можливостей його активізації

Сильні сторони

- ✓ Достатньо вигідне розташування та доступ до важливим транспортних коридорів України;
- ✓ Достатня транспортна доступність між населеними пунктами ОТГ;
- ✓ Можливості для комунікації з іншими адміністративними одиницями Черкаської області;
- ✓ Сприятливі умови для майбутнього розвитку аграрної діяльності;
- ✓ Достатньо розвинене сільськогосподарське виробництво;
- ✓ Розвинена мережа закладів торгівлі;
- ✓ Висока якість навколишнього середовища та багаті водні ресурси;
- ✓ Збережені основні об'єкти соціальної сфери.

Слабкі сторони

- ✓ Транспортна інфраструктура потребує ремонту;
- ✓ Нерозвиненість неаграрної складової місцевої економіки;
- ✓ Відсутність підприємств побутових послуг;
- ✓ Руйнування ключових виробничих фондів (приміщень колишнього цукрового заводу) на території ОТГ;
- ✓ Нерозвиненість зон відпочинку та потенційних туристичних об'єктів.

Можливості

- ✓ Використання переданих в комунальну власність земельних ресурсів;
- ✓ Розвиток малого підприємництва у сфері надання побутових послуг, обслуговування мереж водопостачання й каналізації;
- ✓ Розвиток органічного виробництва агропродовольчої продукції;
- ✓ Розвиток нішевих сільськогосподарських виробництв у сфері як рослинництва так і тваринництва;
- ✓ Активізація туристичного потенціалу ОТГ.

Загрози

- ✓ Можливе сезонне зниження рівня сільськогосподарського виробництва у зв'язку зі змінами клімату;
- ✓ Розорювання переданих в комунальну власність земель;
- ✓ Підвищення рівня забруднення навколишнього середовища від сільськогосподарської діяльності внаслідок дії несприятливих гідрометеорологічних явищ;
- ✓ Прискорення депопуляції території ОТГ;
- ✓ Посилення конкуренції з боку великих землекористувачів на місцевому ринку земельних ресурсів.

Соціо-економічний аналіз громади підтвердив, що основною проблемою економіки Бужанської ОТГ є її аграрна монофункціональність, що обмежує можливості для працевлаштування та підвищує залежність місцевого бюджету від діючих сільськогосподарських підприємств. Враховуючи це, а також виявлені сильні сторони наявного потенціалу й можливості для його активізації, найефективнішими з точки зору досягненні цілей інклюзивного розвитку напрямками соціо-економічного розвитку Бужанської ОТГ можуть бути:

I. Розвиток високо дохідних виробництв тваринницької продукції у секторі домогосподарств та фермерських господарствах — водоплавної птиці

Для цього громада володіє всіма можливостями. По-перше, в Черкаській області розташовано єдиний в Україні репродуктор водоплавної птиці, який має налагоджене виробництво молодняку птиці, досвід вирощування й збуту готової продукції (Черкаська область – лідер у промисловому вирощуванні качок, представлене єдиним в Україні репродуктором СТОВ «ППЗ «Коробівський», виробничі потужності якого розташовані в с. Кедина Гора, Золотоніського району). По-друге, в радянську добу колгосп в с. Бужанка спеціалізувався серед іншого на вирощуванні водоплавної птиці*. По-третє, завдяки розгалуженій мережі середніх та малих річок й закритих водойм значна частина домогосподарств має доступ до водних об'єктів, що підвищує рентабельність вирощування птиці. По-четверте, розвине виробництво зернових та зернобобових культур в діючих на території громади підприємствах та фермерських господарствах дозволяє гарантувати диверсифіковані джерела постачання кормів для відгодівлі птиці. В свою чергу, вигульне вирощування водоплавної птиці може забезпечити й додаткові окрім економічних вигоди для сталого розвитку (вікно 2). Зокрема, у такий спосіб може бути підвищено якість води у річках та водоймах (через підвищення температури повітря та змив міндобрих прискорюються процеси розмноження зелених та інших водоростей) та збережено прибережні сільськогосподарські угіддя (як правило, пасовища та сінокоси) від активного введення в сільськогосподарську діяльність (розорювання).

РОЗВЕДЕННЯ КАЧОК – ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ПТАХІВНИЦТВА

Ринок продукції

Ринок качиного м'яса досить перспективний з огляду на глобальні тенденції розвитку: очікуване збільшення обсягу ринку до 8 млн тон до кінця 2025 року при прогнозованому щорічному приросту + 1,6%. В Україні на початок

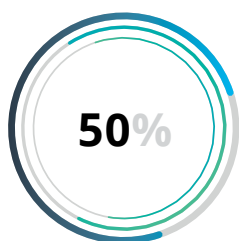
* Історія міст і сіл УРСР: Черкаська область.
URL: <http://resource.history.org.ua/item/0013545>

2012 року в сільгосп підприємствах утримується приблизно 400 тис. голів дорослого (батьківського) поголів'я гусей та майже 430 тис. такого поголів'я качок. Порівняно з 1990 роком батьківське поголів'я водоплавної птиці значно скоротилось: гусей в 2,5 рази, качок – у 3 рази. В домогосподарствах населення виробляється 130-150 тис. т м'яса для власного споживання та продажу на ринку.

До кращих птахогосподарств, що вирощують качок, належать СТОВ «Племптахозавод «Коробівський» Черкаської області, ТОВ «Колос-Агро Трейд» Сумської, АП «Благодатненський птахопром» Миколаївської, ТОВ «Гримат Груп» Херсонської, ПС ППП «Здолбунівське» Рівненської областей.

Технологія виробництва

Кращою умовою для розведення качок є наявність природних вигулів з водоймами. Вода потрібна качкам для спарювання; інакше качки будуть відкладати незапліднені яйця, і каченят не буде. Качки практично всеїдні, без проблем приймають їжу і рослинного, і тваринного походження. У теплу пору року, при наявності вигулу, їм потрібна буде тільки одна підгодівля.

ЕКОНОМІКА ВИРОБНИЦТВА

Рентабельність вирощування однієї качки перевищує 50%, і залежить від кількості поголів'я. Оптимальна кількість для початку виробництва становить 300 каченят плюс 13 дорослих особин, три з яких качури, а десять — несучки.

Джерело: узагальнено на основі*

Підвищення дохідності розведення водоплавної птиці можна досягти шляхом інтегрованого вирощування водоплавної птиці та риби**. У такий спосіб скорочуються витрати кормів, збільшується дохідність з одиниці площі та підвищується якість водних ресурсів (знищення надмірної водної рослинності). Крім того, розведення риби може бути використано у якості додаткової туристичної атракції.

*Сільськогосподарська водоплавна птиця в Україні. Аграрний тиждень. України. URL: <https://a7d.com.ua/agropoltika/agri-work/5547-slskogospodarska-vodoplavna-pticya-v-ukrayin.html>; <https://meat-inform.com/novynty-pro-miaso-svitove-spozhyvannia-m-iasa-kachok-ta-husei-zroste-do-8-mln-tonn.html>; <https://kurkul.com/news/11891-rozvedennya-kachok-okupitsya-za-4-misyatsi>

**Державна дослідна станція птахівництва НААН України. URL: http://avianua.com/ua/index.php/statty_po_pticevodstvu/tekhnohiiia-ptakhivnytstva/35-viroshchuvannya_vodoplavnoi_pticy_i_riby; Подвійний прибуток. URL: https://agro-times.ua/article/podvijnij_pributok/

II. Вирощування нішевих високо дохідних сільськогосподарських культур, стійких до впливу глобальних змін клімату

Прояви глобальної зміни клімату (підвищення температури повітря й зниження частоти опадів) можуть негативно вплинути на виробництво деяких традиційних культур, що вирощуються переважно в домогосподарствах, зокрема, картоплі, в південних та центральних регіонах України*. Одним із можливих адаптаційних заходів може стати заміна вирощуваних культур на більш теплолюбні (вікно 3).

СМИКАВЕЦЬ ЇСТІВНИЙ, ЧУФА, ЗЕМЛЯНИЙ МИГДАЛЬ АБО ТИГРОВИЙ ГОРІХ – ОДНА З НАЙПЕРСПЕКТИВНІШИХ НІШЕВИХ КУЛЬТУР ДЛЯ ВИРОЩУВАННЯ В УКРАЇНІ

Походження та поширення в Україні.

Це – теплолюбна культура, родом з Середземномор'я та Північної Африки. Проте в ХХ столітті її вирощували на площі 300 га в Херсонській області для цілей Одеської кондитерської фабрики. Зараз її вирощують, переважно, дрібні фермери в Полтавській, Сумській, Тернопільській та Запорізькій областях. При цьому українські селекціонери вивели для вирощування на всій території країни сорти «Фараон» і «Новинка», а на півдні — «Снігурівський» і «Інгульський».

* <https://agroreview.com/content/zminy-klimatu-yake-maybutnye-vyroshchuvannya-kartopli-v-ukrayini>

Поживна цінність та використання.

За своїми властивостями чуфа досить поживна культура: горіхи містять у собі багато жирів (до 35%), цукру (близько 25%), білку та крохмалю. За поживністю чуфа перевершує арахіс втричі. Вона — прекрасна сировина для виробництва тортів, печива, цукерок та інших солодоців. Нині вона широко використовується для виробництва органічних та дієтичних продуктів, зокрема, молока, паст, а також у рибальстві.

Агротехніка.

Ця культура невимоглива до якості ґрунту (виключення – вапняні ґрунти). Вищі урожаї дає на родючих чорноземах, супіщаних ґрунтах. Розміщувати культуру краще на добре освітлених ділянках. За технологією вирощування чуфа подібна до картоплі. Зібрані у вересні-жовтні плоди досушують на повітрі або у сушарках до вологості 10-15%. Зберігають переважно у мішках. Термін придатності й схожості плодів – до трьох років.

до 12 т/га

до 170 грн/кг

ЕКОНОМІКА ВИРОБНИЦТВА

Середня урожайність чуфи становить 4-5 т/га, а за умови вирощування на родючих ґрунтах й достатнього зволоження — до 12 т/га. В Іспанії, де досягнуто високого рівня технології виробництва тигрового горіху, урожайність в передових господарствах досягає 20 т/га. Ціни на сухий горіх становлять від 85 до 170 грн/кг (залежно від обсягу та типу пакування).

Джерело: узагальнено на основі*

Чуфа або тигровий горіх у цьому контексті є ідеальним варіантом з багатьох причин. По-перше, ринок даної культури достатньо динамічно розвивається, а рентабельність виробництва дозволяє забезпечити високий дохід з одиниці площі, що особливо актуально для малих форм господарювання. Проте вищий рівень доданої вартості можна отримати за умови креативного підходу, як до цього підійшов фермер з Київщини чи господарства з Одещини (вікно 4). По-друге, технологія виробництва практично ідентична тій, що використовується при вирощуванні картоплі. По-третє, на території Бужанської ОТГ наявні всі природно-ресурсні (якісні ґрунти, водні ресурси для забезпечення поливу) й погодно-кліматичні умови для вирощування чуфи. По-четверте, на території ОТГ є сільськогосподарські підприємства, що розвивають вирощування нішевих культур, які можуть також бути зацікавлені у її вирощуванні. По-п'яте, стабільний попит на тигровий горіх може бути забезпечено при розвитку рибництва на території громади (в якості високо цінного корму у рибальстві, асортимент й пропозиція якого швидко збільшується в Україні**). Нарешті, тигровий горіх часто використовується в ландшафтному дизайні внаслідок привабливості його надземної рослинності, що позитивно відобразиться на якості агроландшафтів громади.

*<https://agrarii-razom.com.ua/culture/chufa>;
<https://propozitsiya.com.ua/zemlyaniy-gorih-chufa-perspektivi-nishevoyi-kulturi-dlya-ukrayinskih-fermeriv>;
<http://agro-yug.com.ua/archives/10675>

** prom.ua/Tigrovij-oreh.html

РОЗВИТОК НОВИХ РИНКОВИХ ПРОДУКТІВ — ГАРАНТІЯ ВИЩОЇ ДОДАНОЇ ВАРТІСТІ

Фермер з Київщини (Баришівський та Бориспільський райони) Юрій Осадчий упродовж 10 років займається вирощуванням чуфи. Площі під даною культурою наразі становлять менше 1 га через брак вільних земельних ділянок. Проте культура досить рентабельна, оскільки її виробництво й переробка практично безвідходна. З горіху фермер виробляє широкий асортимент продукції: сухий горіх реалізує рибалкам та для подальшої переробки; смажений горіх, готовий до споживання; олію; шрот; печиво з оригінальною назвою «чуфарики»; «подушки-чуфушки». Ідеї й створені продукти придумав сам господар, відповідно вся додана вартість зберігається у власника ферми.

В еко-поселеннях з Одещини також розвивають виробництво оригінальних готових продуктів з використанням тигрового горіху. Оригінальний склад готового продукту на основі використання екологічно чистих компонентів гарантує власникам високу ціну на кінцевий продукт. Сповідування екологічного способу життя й діяльності гарантує додаткову цінність створеним продуктам – вищу додану вартість!

Джерело: узагальнено на основі*

В перспективі після формування надійної сировинної бази та стійких економічних зв'язків між місцевими виробниками доцільним є розвиток переробки тигрового горіху на основі створення унікальних харчових продуктів – діабетичних (на основі тигрового горіху та сухофруктів) та солодощів (на основі меду та тигрового горіху; тигрового горіху, сухофруктів та злаків).

* <https://agrarii-razom.com.ua/news-agro/fermer-z-kiivshini-vigotovlyae-unikalne-pechivo-chufariki-i-divovijni-podushki-chufushki>;
<https://pravilniymed.com/en/zemljanoj-mindal-v-medu-chufa>;
<http://rais kaya-dolina.com/>

III. Розвиток туристичного потенціалу громади

Попит на внутрішній туризм в Україні зростає уже протягом декількох років, а у зв'язку з COVID-19 особливо активізувався у 2020 р. (при цьому зберігається високий ризик збереження гострої епідеміологічної ситуації й у наступному році). Бужанська ОТГ має низку переваг (якісне навколишнє середовище, мережа водних об'єктів, порівняна близькість до столиці як основного джерела потенційних туристів, розміщення на перетині важливих туристичних маршрутів), які можуть забезпечити зростання частки доходів населенню та бюджету (закріплено рішенням громади ставки туристичного збору) у цій сфері, за умови цілеспрямованої політики місцевої влади та комунікації з громадами-сусідами. При розробленні стратегії розвитку туризму на території громади варто робити акцент на сільській унікальності території, аграрній специфіці природних ландшафтів та якісному навколишньому середовищі. Розвиток туризму на території громади може стати додатковим чинником підтримки виробництва традиційних овочевих, а також нішевих культур, тим самим забезпечуючи синергію туристичної й аграрної сфер. Проте на заваді прискореного розвитку туризму в громаді можуть стати нерозвиненість відпочинкової інфраструктури (відсутність якісних зон відпочинку, туристичних маршрутів тощо), відсутність надавачів побутових послуг в громаді та розвинутої сфери харчування й дозвілля. При цьому, окремі з слабких сторін громади (слабо представлена мережа туристичних об'єктів) не може бути вирішена самостійно, а лише шляхом комунікації й інтеграції з громадами-сусідами, що володіють більшим різноманіттям туристичних об'єктів. Черкащина досить насичена місцями зі значним історичним спадком, що приваблює туристів. Для підвищення привабливості Бужанська ОТГ має створити свій власний туристичний продукт й бренд. Такий продукт може бути створений довкола водних ресурсів громади й залежних від них сільськогосподарських виробництв, зробивши фразу

«Вода – Життя&Діяльність!»

своїм брендом. Це підкреслить важливість водних ресурсів для життя й господарської діяльності громади. Важливо, щоб розвиток вигульного розведення водоплавної птиці, риборозведення, вирощування тигрового горіху підкреслювали важливість водних ресурсів й їх збереження, тим самим підвищуючи цінність природних ландшафтів й агроландшафтів громади.

Розроблені напрями економічного розвитку ґрунтуються на двох ключових ланцюгах створення доданої вартості, які інтегровані в єдину модель соціо-економічного розвитку:

- 01** **Ланцюг «Домашня птиця»:** закупівля молодняку → виробництво кормів → вирощування птиці → забій птиці → реалізація м'яса → виготовлення сувенірів з пуху та пір'я птиці (в перспективі ланцюг може бути продовжено: виготовлення консервів та м'ясних делікатесів);
- 02** **Ланцюг «Тигровий горіх»:** вирощування горіху → сушіння → реалізація сушеного тигрового горіху (в перспективі ланцюг може бути продовжено: виготовлення дієтичних та кондитерських виробів на основі тигрового горіху) (рис. 11).

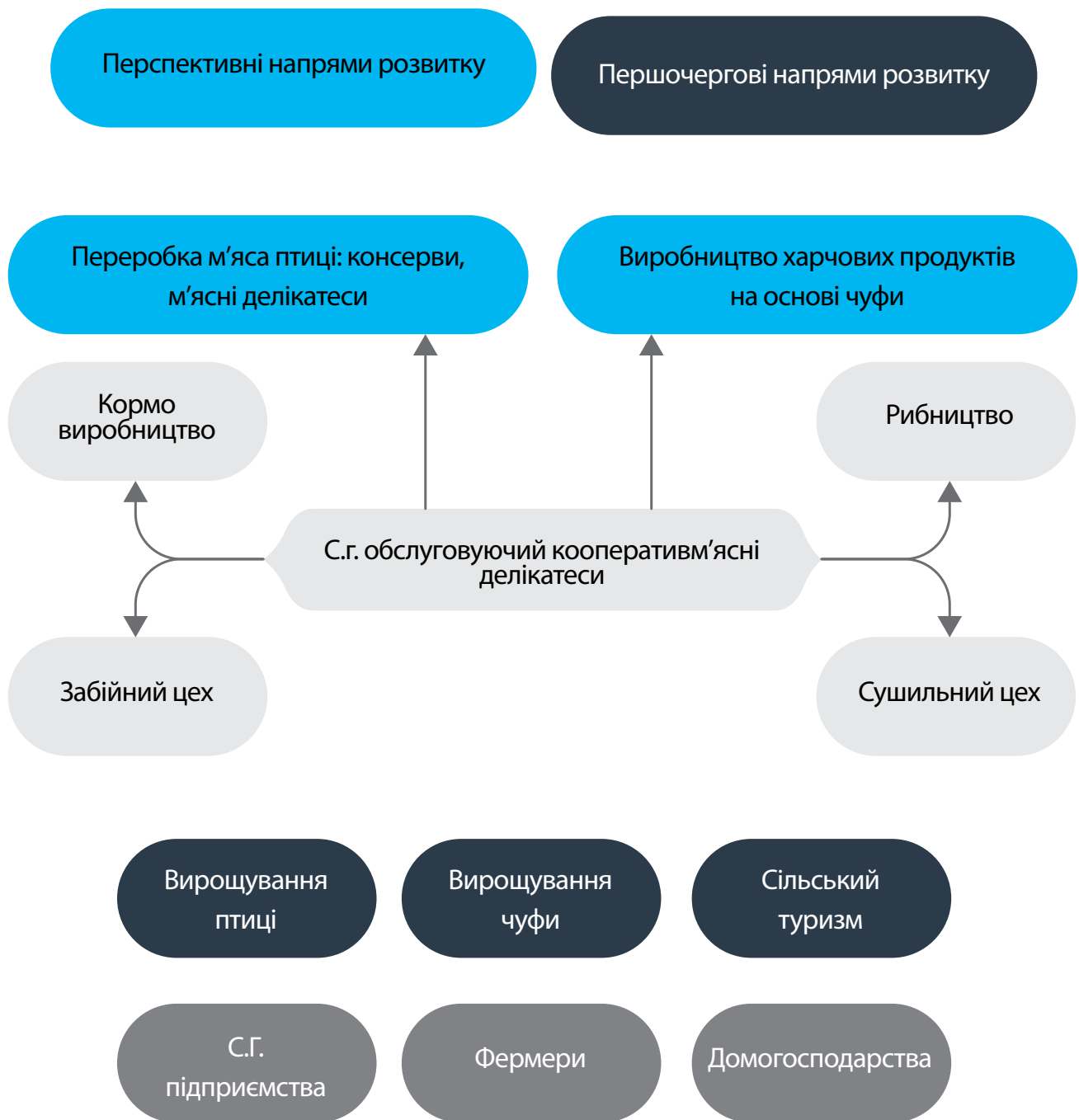

Рис. 11. Модель соціо-економічного розвитку Бужанської ОТГ

Збут продукції здійснюватиме кооператив за різними каналами, зокрема, (1) м'яса птиці: оптові продажі в торгівельні заклади великих міст; оптово-роздрібні продажі закладам харчування області; прямі роздрібні продажі на локальних ринках та туристам; (2) тигрового горіху: прямі онлайн продажі на вітчизняних маркетплейсах (зокрема, <https://prom.ua/>); прямі продажі рибалкам-відпочиваючим; оптові продажі виробникам риболовних товарів, кондитерських виробів.

Пропоновані напрями економічного розвитку в Бужанській ОТГ працюватимуть над втіленням громадою бачення свого майбутнього як

«...економічно самодостатньої громади, де гармонійно поєднано особливості спокійного сільського життя, інноваційного сільськогосподарського виробництва, створено умови для комфортного проживання...»*

Для втілення в житті запропонованих моделі й напрямів соці-економічного розвитку Бужанської ОТГ мають бути проведені ряд заходів, зокрема:

Організаційно-інституційні:

- 01** Проведення навчання представників органів місцевого самоврядування (перш за все, відповідальних за економічний розвиток та роботу з населенням) щодо методів об'єднання членів громади та виявлення лідерів та малих ініціативних груп населення. Це сприятиме підвищенню індивідуальної й колективної готовності для впровадження підприємницьких ініціатив.
- 02** Створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу. Для посилення переваг малих виробників у вирощуванні, переробці сировини та збуті тигрового горіху й водоплавної птиці доцільно об'єднати зусилля зацікавлених суб'єктів (головно, фермерів та домогосподарств) шляхом створення кооперативу. Це потребуватиме роботи з агровиробниками для підвищення їх соціального капіталу. Після цього можна починати вирішувати організаційні моменти формування кооперативу та провадження його діяльності. Кооператив може скористатися послугами сертифікованих сільськогосподарських дорадчих служб й експертів-дорадників, що передбачається державною програмою «Часткова компенсація витрат, пов'язаних з наданими послугами с.г. дорадчими службами»: можливість компенсації дорадчих послуг на суму до 10 тис грн.

* Програма соціо-економічного та культурного розвитку Бужанської об'єднаної територіальної громади на 2019-2020 роки.
URL: https://rada.info/upload/users_files/34207547/d3ddf0a866623253123de0d1df4a3e86.docx

- 03** Законодавче унормування надання права тимчасового користування водними об'єктами, що знаходяться в компетенції Бужанської ОТГ, кооперативу.
- 04** Налагодження комунікації кооперативу з СТОВ «Племптахозавод «Коробівський» для оптової закупівлі молодняка водоплавної птиці за індивідуальними замовленнями домогосподарств та фермерів, що виявили бажання участі у реалізації бізнес-ідеї по розведенню птиці.
- 05** Налагодження комунікації органу самоврядування Бужанської ОТГ з сусідніми громадами Черкаської області з метою включення громади в туристичні маршрути області та популяризації інформації про громаду.

Навчально-інформаційні:

- 01** Поширення інформації (друковані матеріали, інформаційні й навчальні семінари) про можливості та особливості реалізації бізнес-ідей в громаді, особливості організації кооперативу тощо.
- 02** Поширення інформації про можливості й специфіку надання послуг сільської гостинності / сільського туризму: розміщення пропозицій про надання послуг з використанням інтернет-ресурсів (<http://ruraltourism.com.ua/>; <https://www.greentour.com.ua/> та ін.); специфіка надання послуг, сертифікація садіб тощо.
- 03** Проведення інформаційної кампанії й семінарів щодо заходів ощадного використання та збереження водних ресурсів, від чого в значній мірі залежить економічний розвиток громади.

Фінансово-економічні:

Витрати для розвитку запропонованих бізнес-ідей розділено на дві групи: індивідуальні та колективні. Перші включають витрати на закупівлю насіння чи молодняка птиці, облаштування садіб для надання послуг сільського туризму й гостинності й фінансуються за рахунок коштів фізичних (приватні фінансові ресурси) та юридичних (наприклад, фермерів) осіб. Колективні витрати пов'язані з фінансуванням роботи сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, а джерелами фінансування можуть бути (за напрямками):

- 01** Придбання обладнання для роботи кооперативу (зокрема, подрібнювач й гранулятор – для кормовиробництва; сушильна камера – для сушіння тигрового горіху; міні-лінія для роботи забійного цеху птиці, холодильна камера та вакуумний пакувальник):
 - до 3 млн грн кооператив може отримати за рахунок державної підтримки часткової (70%) компенсації вартості придбаної техніки («Фінансова підтримка с.г. обслуговуючих кооперативів» в числі пріоритетних на 2021-2023 рр. з загальним бюджетом 170 млн грн);
 - внески членів кооперативу;
 - донорські кошти, гранти тощо (наприклад, USAID, www.usaid.gov/uk/ukraine/agriculture).

02 Зариблення водойм громади:

плата за надання права риболовлі не членами громади ;

добровільні внески членів громади;

добровільні пожертви та інші джерела.

03 Фінансування розвитку послуг сільської гостинності / сільського туризму та туристичної інфраструктури здійснюватиметься в основному за рахунок коштів місцевого бюджету, оскільки мова йде переважно про транспортну інфраструктуру, облаштування зон відпочинку, інформаційну кампанію тощо, що знаходиться в компетенції органу самоврядування.

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ

ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ СОЦІОЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДИ:

Залучення фінансових ресурсів:

- ✓ платформа «Все для малих і середніх підприємств»
<http://www.smedevelopment.info/>;
- ✓ Міжнародний благодійний фонд «Добробут громад»
<http://dobrobut-hromad.org/>;
- ✓ онлайн-платформа «Спільнокошт»
<https://bigggidea.com/>;
- ✓ онлайн-платформа «Na-Starte»
<https://www.airfunding.net/>;
- ✓ портал ГУРТ (у розділі «Гроші» — гранти, премії, стипендії, тендери, конкурси, що передбачають грошову винагороду; у розділі «Навчання» – анонси тренінгів, семінарів, вебінарів, навчальних поїздок, освітніх зустрічей) <https://gurt.org.ua/about/>;
- ✓ Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР)
<http://dfrr.minregion.gov.ua/>;
- ✓ електронний майданчик для виробників сільськогосподарської продукції
<https://www.ar.gov.ua/>

пошук ринків збуту сільськогосподарської продукції:

- ✓ онлайн-платформа «Відкритий ринок»
<https://rynok.in.ua/>;
- ✓ торговий форум онлайн:
<https://hgozt.org/tfonline/>;

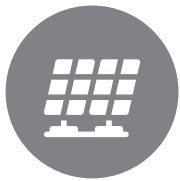
сервіси та можливості, представлені Міністерством та Комітетом цифрової трансформації України, щодо започаткування нового бізнес-проекту та ефективної його реалізації:

- ✓ <https://business.diia.gov.ua/services>.

розвиток сільського туризму:

- ✓ поради з розвитку туризму, тренінги з брендингу території громади
<https://school.tourinform.org.ua/trainings/>;
- ✓ ефективні практики
https://i.factor.ua/ukr/journals/rs/2019/september/issue-3/article-70474.html?wn=google_ads_iframe_%2F141806220%2FiFactor_top_bnr_0&r1=;
- ✓ пріоритетні напрями розвитку
https://agro.dn.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/donetska-14.06.19_compressed.pdf;
- ✓ розміщення інформації щодо вільних садиб з метою активного залучення туристів
<https://www.greentour.com.ua/region?page=4&per-page=25>.

забезпечення енергетичної самодостатності громад:

- ✓ Європейський банк реконструкції та розвитку (підтримка муніципальних проєктів з енергоефективності, тепlopостачання і транспорту) <https://www.ebrd.com/cs/Satellite?c=Content&cid=1395238517239&d=&pagename=EBRD-RU%2FContent%2FContentLayout>;
- ✓ ефективна практика створення револьверних фондів на рівні громад
<https://www.lyublynets-gromada.org.ua/docs/projects/20-8/p09.pdf>;
- ✓ розміщення інформації щодо проєкту з розвитку відновлюваної енергетики на сайті Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України <https://uamar.org.ua/>;
- ✓ проведення онлайн-вебінарів та конкурсів на отримання грантів
<https://decentralization.gov.ua/energoeffect>;
- ✓ створення енергетичних кооперативів
https://ua.boell.org/sites/default/files/2019-11/%D0%95%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96-%D0%BA%D0%BE%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8_%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D0%B7%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%B6%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4.pdf;

тренінги для представників органів місцевого самоврядування щодо забезпечення ефективного розвитку ОТГ:

- ✓ <https://moodle.hromady.org/>;

Контакти ГО «Екодія»

Адреса:
вул. Саксаганського, 52А, Київ, 01033

Поштова адреса:
а/с 26, Київ, 01032

+38 044 353-78-41
+38 044 362-32-18

info@ecoaction.org.ua
ecoaction.org.ua

